

Betänkandet (SOU 2017:46) ”Stärkt ordning och säkerhet i domstol”

TU – Medier i Sverige har tagit del av rubricerat betänkande och får anföra följande.

Sammanfattning

TU avstyrker helt eller delvis förslagen om:

- en stärkt roll för rättens ordförande,
- att åhörare av säkerhets- eller ordningsskäl ska kunna hänvisas till sidosal,
- att användning av elektronisk utrustning ska kunna förbjudas i rättssalen och
- att det ska göras förbudet att fotografera in i rättssalen och i väntsalor och allmänna utrymmen.

En stärkt roll för rättens ordförande

Enligt gällande rätt (5 kap 9 § RB) vilar ansvaret för att hålla ordningen i rättssalen på rättens ordförande. Samtidigt som rättens ordförande formellt är ansvarig för ordningen så är denne inte behörig att fatta beslut i flera frågor som har betydelse för ordningen.

I vissa av de fall där beslut i dag fattas av rätten – t ex om närvaro per telefon eller genom videokonferens – kan det förefalla rimligt att beslut fattas av ordföranden ensam. I andra fall – t ex om yppandeförbud, stängda dörrar och parts rätt att närvara i rättssalen - finns det dock av rättssäkerhetsskäl anledning att beslut även fortsättningsvis fattas av rätten.

En utgångspunkt för bedömningen av om ordföranden ensam eller rätten ska besluta bör här vara om det har betydelse för insynen i processen. Om så är fallet bör det vara rätten som fattar beslutet.

Sidosal ska få användas av ordnings- eller säkerhetsskäl

Utredningen föreslår en uttrycklig lagreglering om att rättens ordförande ska kunna besluta att åhörare, av ordnings- och säkerhetsskäl, genom en ljud- och bildöverföring, får följa ett sammanträde från en sidosal. Detta förekommer enligt utredningen redan i dag, men föreslås nu alltså bli förtydligat i lagtext.

Enligt TU:s mening är det en grundläggande princip att förhandling vid domstol ska vara offentlig (2 kap 11 § RF). Och offentligheten upprätthålls naturligtvis även om åhörarna kan följa förhandlingen från en sidosal. Likafullt innebär det en minskad öppenhet att inte direkt och i själva rättssalen kunna följa förhandlingen.

Möjligheten att använda sidosal måste därför användas mycket restriktivt.

Utredningen föreslår vidare att rättens ordförande, om sidosal används, får besluta att bl a representanter för ”grundlagsskyddade massmedier”, om det finns ”särskilda skäl”, likafullt får närvara i rättssalen.

Enligt TU:s mening bör det inte uppställas krav på ”särskilda skäl” för att journalister ska ha rätt att närvara i rätten. TU anser också att undantaget för grundlagsskyddade medier uttryckligen bör framgå av lagtexten.

Användning av elektronisk utrustning

Utredningen föreslår att elektronisk utrustning som kan störa ordningen eller användas för att ta upp eller överföra bilder ska vara avstängd i rättssalen. Enligt den nya bestämmelsen (5 kap. 9d RB) §) ska rättens ordförande kunna besluta om undantag och det anges (s 147) att förbudet inte är avsett att begränsa möjligheterna för bl a åklagare, advokater och journalister att använda elektronisk utrustning som arbetsverktyg.

Medier använder i stor utsträckning elektronisk utrustning, t ex vid live-rapportering från domstolar. Den föreslagna bestämmelsen anger dock – i likhet med bestämmelsen om att kunna hänvisa åhörare till en sidosal – inte uttryckligen att den som verkar för grundlagsskyddade medier inte omfattas.

Och även med ett sådant förtydligande riskerar bestämmelsen att skapa oklarhet och diskussioner om huruvida den som utger sig för att vara journalist har rätt att använda elektronisk utrustning. Någon rättslig definition av vem som är journalist finns inte – och ska heller inte finnas. En ordning med av myndighet godkända journalister är inte att eftersträva.

TU avstyrker därför förslaget. Den som stör ordningen kan, som tidigare, visas ut enligt bestämmelsen i den föreslagna 9a §.

TU noterar vidare att frågan om förhållandet till den grundlagsskyddade anskaffarfriheten inte berörs. Anskaffarfriheten gäller för - ”envar” och inte bara för journalister och medier – som vill anskaffa uppgifter och lämna dem till massmedier som meddelare. Ett undantag – uttryckligt eller ej - som enbart gäller för journalister innebär en begränsning av anskaffarfriheten för andra meddelare än journalister.

Fotografering in i domstolen och i domstolens väntsal

Utredningen föreslår att det (5 kap 9b § 1 stycket RB) ska bli förbjudet att fotografera in i rättssalen, något som i dag är tillåtet (jfr RH 2007:55).

Förslaget skulle alltså innebära ett steg tillbaka från nuvarande rätt och innebära en begränsning av massmediers möjligheter att bevaka. Oftast sker fotografering i samband med att personer går in eller ut ur rättsalen och det finns därför risk för att en fotografering i samband med detta – till viss del – också kan komma att innebära en fotografering in i rättsalen.

Enligt vad TU erfarit har den nuvarande situationen inte inneburit några problem. Till saken hör också att massmedier med ansvariga utgivare följer de press- och medieetiska systemen och att en bild som kan uppfattas som känslig från integritetssynpunkt därför inte kommer att publiceras.

TU avstyrker därför förslaget.

Utredningen föreslår vidare att det (5 kap. 9b § andra stycket) ska bli förbjudet att fotografera i väntsalen eller annat utrymme i domstolen. Förslaget – som motiveras med ”ordnings- och integritetsskyddsskäl” - innebär ett omfattande ingrepp i medborgarnas yttrandefrihet. En domstol utgör en central del av rättssystemet och dit bör medborgarna ha åtkomst utan så långtgående begränsningar.

I likhet med några av de ovannämnda förslagen föreslås att om fotograferingen sker som ett led i nyhetsförmedling i grundlagsskyddade medier så bör den ”som regel anses försvarlig” och tillåten.

Också här inställer sig problematiken med att det i lagtexten inte anges uttryckligen att journalister undantas – i stället anges att fotografering är tillåten ”om den med hänsyn till syftet och övriga omständigheter är försvarlig”. Till detta kommer, som ovan påpekats, risken för svårigheter att avgöra vem som är journalist, liksom den ovan beskrivna frågan om förhållandet till anskaffarfriheten.

Mot den bakgrunden avstyrker TU även detta förslag.

Stockholm den 15 september 2017

Jeanette Gustafsdotter

VD
TU – Medier i Sverige

Per Hultengård

Chefsjurist
TU – Medier i Sverige